

Κύριο Μάξιμο Χαρακόπουλο
Πρόεδρο της Διαρκούς Κοινοβουλευτικής Επιτροπής
Δημόσιας Διοίκησης, Δημόσιας Τάξης και Δικαιοσύνης

Αξιότιμε κύριε Πρόεδρε,

Στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων της Αρχής, σύμφωνα με το άρθρο 103 παρ. 9 του Συντάγματος και το νόμο 3094/2003, έχοντας αναγορευθεί από την ελληνική πολιτεία ως ο συνταγματικός θεσμός προάσπισης, προστασίας και προαγωγής της αρχής της ίσης μεταχείρισης και αξιοποιώντας τη μακρά εμπειρία της σε θέματα οικογενειακού δικαίου, με ειδική αρμοδιότητα την προστασία των δικαιωμάτων του παιδιού και την εφαρμογή και σεβασμό των προνοιών της Διεθνούς Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού (ΔΣΔΠ) του Ο.Η.Ε. του 1989, που κυρώθηκε από τη χώρα προ περίπου τριάντα (30) έτη (ν. 2101/1992, 'Α 192) και κατέστη έτσι μέρος της εσωτερικής έννομης τάξης, αυξημένης, μάλιστα, τυπικής ισχύος, έχω την τιμή να θέσω υπ' όψη της Διαρκούς Κοινοβουλευτικής Επιτροπής Δημόσιας Διοίκησης, Δημόσιας Τάξης και Δικαιοσύνης τις παρακάτω παρατηρήσεις επί του νομοσχεδίου «Μεταρρυθμίσεις αναφορικά με τις σχέσεις γονέων και τέκνων και άλλα ζητήματα οικογενειακού δικαίου».

Κύρια μέριμνα του σχεδίου νόμου είναι η αναμόρφωση των διατάξεων, που αφορούν την *άσκηση της γονικής μέριμνας του τέκνου*, γεννημένου σε γάμο ή σύμφωνο συμβίωσης, σε συνθήκες διαζυγίου, ακύρωσης του γάμου, λύσης του συμφώνου συμβίωσης και διακοπής της συμβίωσης των γονέων, και

εκείνου που γεννήθηκε χωρίς γάμο των γονέων του, καθώς και το *δικαίωμα επικοινωνίας* μεταξύ του παιδιού και του γονέα που δεν μένει μαζί του. Επίσης, επιδίωξη του αποτελεί η δημιουργία κουλτούρας συνεργασίας, συναπόφασης και αμοιβαίου σεβασμού μεταξύ των γονέων, όχι μόνο κατά τη διάρκεια της έγγαμης ή άλλης συμβίωσης, αλλά και μετά το πέρας αυτής και η εμπέδωση της αρχής ότι **ο γονικός ρόλος είναι ανεξάρτητος από την ύπαρξη ή μη / διατήρηση ή λύση της (όποιας) νομικής σχέσης μεταξύ των γονέων και η ουσιαστική και ενεργός παρουσία και συμμετοχή και των δύο γονέων στη ζωή του παιδιού είναι επιβεβλημένη, προς το συμφέρον του τέκνου.**

Τέσσερις δεκαετίες μετά τη μεγάλη μεταρρύθμιση-τομή του Οικογενειακού Δικαίου, που κατοχύρωσε τον ισότιμο ρόλο των δύο γονέων μέσα στο γάμο, δημιουργώντας ένα νέο και σύγχρονο μοντέλο οικογένειας, μακριά από τις πατριαρχικές αντιλήψεις του παρελθόντος, μια αντίστοιχη μεγάλης πνοής αναμόρφωση του δικαίου, προκειμένου να ανταποκριθεί στις σημερινές συνθήκες, είναι απαραίτητη, ώστε *το παιδί χωρισμένων γονέων και γονέων χωρίς γάμο ή σύμφωνο συμβίωσης να μπορεί να απολαμβάνει το δικαίωμα του σε ανατροφή και από τους δύο γονείς όσο και τα τέκνα των έγγαμων ή με σύμφωνο συμβιούντων γονέων.*

Στο πνεύμα αυτό, ο Συνήγορος χαιρετίζει καταρχήν την ανάληψη της σχετικής πρωτοβουλίας εκ μέρους του Υπουργείου.

Ενόψει της συζήτησης και επεξεργασίας του κατατεθέντος σχεδίου νόμου από την υμέτερη Επιτροπή, παραθέτουμε με το παρόν επιστημόσεις και προβληματισμούς ως προς επιμέρους προτεινόμενες ρυθμίσεις.

Επιδίωξη της Αρχής είναι να συμβάλει στην κατά το δυνατό ανταπόκριση του σχεδίου στον αναγνωρισμένο -ήδη προ σχεδόν τριακονταετίας, δια του κυρωτικής της ΔΣΔΠ ν. 2101/1992, και διακηρυγμένο στόχο και υποχρέωση της πολιτεία για τη διασφάλιση του βέλτιστου συμφέροντος του παιδιού.

Άρθρο 1

Η στόχευση του σχεδίου νόμου στην εξυπηρέτηση του *συμφέροντος του τέκνου* είναι αναμφισβήτητα θετική, διότι το Οικογενειακό Δίκαιο οφείλει να είναι παιδοκεντρικό. Η «ευλυγισία» του όρου αυτού, σύμφωνα με την ίδια την Επιτροπή του ΟΗΕ για τα Δικαιώματα του Παιδιού, αφήνει το περιθώριο για

«χειραγώγηση» του εκ μέρους των γονέων, προς όφελος των δικών τους συμφερόντων¹. Για τον λόγο αυτό, η αμερόληπτη ερμηνεία του όρου «συμφέρον του τέκνου» διασφαλίζεται όταν *καθοδηγητική ένδειξη* για τον προσδιορισμό του αποτελούν τα δικαιώματα του παιδιού².

Ατυχώς, τόσο το δικαίωμα του παιδιού σε επικοινωνία με τον γονέα που δεν μένει μαζί του όσο και το δικαίωμά του σε κοινή ανατροφή και από τους δύο γονείς, ανεξάρτητα από την ύπαρξη ή μη λύση ή ακύρωση νομικού δεσμού μεταξύ των γονέων του (κατά τα άρθρα 9 παρ. 3 και άρθρο 18 της ΔΣΔΠ), τα οποία είναι τα συναφή με τις διατάξεις του νομοσχεδίου δικαιώματα, δεν κατοχυρώνονται πλήρως με το σχέδιο νόμου. Αφενός διότι το πρώτο δεν ορίζεται ως δικαίωμα του ίδιου του τέκνου, αφετέρου διότι η άσκηση του δεύτερου εναπόκειται στην καλή θέληση των γονέων του, αφού κάμπτεται ο λειτουργικός χαρακτήρας του και *υποχωρεί το καθήκον των γονέων έναντι του τέκνου*.

Ως εκ τούτου, αν και επιδιώκεται «η ενεργή παρουσία και των δύο γονέων κατά την ανατροφή [του τέκνου] και την εκπλήρωση της ευθύνης τους έναντι αυτού», ο σκοπός δεν επιτυγχάνεται πάντα με επιτυχία, αντίθετα, φαίνεται να *υπονομεύεται* από ικανό αριθμό διατάξεων, που, εκ πρώτης, τουλάχιστον, φέρεται να έρχονται σε περιπτώσεις ακόμη και σε ευθεία αντίθεση μαζί του.

Εντύπωση προκαλεί, ότι καίτοι επιλογή του επισπεύδοντος το υπό συζήτηση σχέδιο νόμου Υπουργείου είναι, στο δεύτερο εδάφιο του άρθρου 1, η (ενδεικτική) αναφορά σε διεθνείς συμβάσεις, κυρωθείσες και δεσμεύουσες την πολιτεία, υπό το πρίσμα των οποίων θα ερμηνεύονται και εφαρμόζονται οι προτεινόμενες διατάξεις, η σχετική (ενδεικτική) παραπομπή περιορίζεται στη Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης για τη πρόληψη της καταπολέμησης

¹ https://www2.ohchr.org/English/bodies/crc/docs/GC/CRC_C_GC_14_ENG.pdf , para 34.

² Van Bueren, G., *The International Law on the Rights of the Child*, The Hague, Martinus Nijhoff, 1998, σελ.46

της βίας κατά των γυναικών και της ενδοοικογενειακής βίας («Σύμβαση Κωνσταντινούπολης») και δεν μνημονεύει το κατεχοχόν κείμενο, αυξημένης τυπικής ισχύος, προς το οποίο επιχειρεί να εναρμονίσει το Οικογενειακή Δίκαιο της χώρας, τη ΔΣΔΠ.

Μάλιστα, ουδαμού στο προτεινόμενο σχέδιο γίνεται αναφορά στη ΔΣΔΠ, ούτε και στο άρ. 17, όπου, και πάλι, η (ενδεικτική) αναφορά σε διεθνείς συμβάσεις που θα πρέπει να διδάσκονται στα σεμινάρια επιμόρφωσης των δικαστών περιορίζεται στη Σύμβαση της Κωνσταντινούπολης. Δεν δύναμαι να διανοηθώ, ασφαλώς, πως σεμινάριο επιμόρφωσης για τις διατάξεις του παρόντος σχεδίου που αποσκοπεί στην ενίσχυση του παιδοκεντρικού χαρακτήρα του Οικογενειακού μας Δικαίου, δεν θα περιλαμβάνει την αναλυτική, εις βάθος επεξεργασία της ΔΣΔΠ. Εκτιμώ, πάντως, ότι ο διακηρυγμένος αυτός στόχος του σχεδίου νόμου θα αποκτούσε πιο ρητή, αποφασιστική και κατηγορική έκφραση με την προσθήκη στο σχέδιο –και κατά προτίμηση στο άρθρο 1 αυτού που αναφέρεται στον στόχο του- αναφοράς στο νομικό κείμενο που κατεχοχόν καταγράφει, περιγράφει και προστατεύει τα δικαιώματα του παιδιού.

Άρθρο 3

Στο άρθρο 56 ΑΚ προστίθεται παράγραφος (2), σύμφωνα με την οποία *«Η επίδοση των εγγράφων που αφορούν το τέκνο γίνεται στην κατοικία του γονέα με τον οποίο διαμένει ή του τρίτου που ασκεί τη γονική μέριμνα. Ο γονέας με τον οποίο διαμένει το τέκνο υποχρεώνεται άμεσα να ενημερώσει τον άλλο γονέα σχετικά με την επίδοση και το περιεχόμενο των εγγράφων που το αφορούν»*.

Η προσθήκη παραγράφου 2 στο άρθρο 56 ΑΚ είναι εύλογη κατά περιεχόμενο, σε ό,τι αφορά την περίπτωση τρίτου που ασκεί τη γονική μέριμνα, αν και διερωτάται κανείς για την επιλογή της συστηματικής ένταξης της σε διάταξη του Αστικού Κώδικα [τα θέματα επιδόσεων είθισται να ρυθμίζονται στους Κώδικες Δικονομίας, άλλωστε, ενδεικτικά, ήδη στο άρ.126 παρ.1 εδ.β' ΚΠολΔ ορίζεται το αυτό].

Σε ό,τι αφορά, όμως, την επίδοση στους γονείς, θα πρέπει επιπλέον να επισημανθούν τα ακόλουθα. **Η πρόβλεψη της υποχρέωσης του γονέα που μένει με το τέκνο να ενημερώνει άμεσα τον άλλο γονέα, παρότι**

φαινομενικά θετική, στην πραγματικότητα ανατρέπεται την κρατούσα νομολογία του Αρείου Πάγου, σύμφωνα με την οποία η επίδοση πρέπει να γίνεται και στους δύο γονείς, που ασκούν τη γονική μέριμνα³.

Δεδομένου, ότι η επίδοση και στους δύο γονείς διασφαλίζει απολύτως την ενεργή παρουσία και των δύο γονέων στη ζωή του τέκνου, μέσω της τήρησης των δικονομικών κανόνων, ενώ η απλή ενημέρωση του ενός γονέα αποτελεί παθητική διαδικασία, η οποία, επιπλέον, εξαρτάται από τη διάθεση συμμόρφωσης του γονέα που λαμβάνει το επιδιδόμενο έγγραφο, η νέα διάταξη *δεν εξυπηρετεί το συμφέρον του τέκνου*, όπως αυτό προσδιορίζεται στο άρ.1 του σ/ν, αλλά το αποδυναμώνει σε σχέση με την υφιστάμενη νομολογιακή κατοχύρωσή του.

Παρά ταύτα, **το μεγαλύτερο έλλειμμα του άρ. 56 σε σχέση με τον επιδιωκόμενο σκοπό του άρ. 1 σ/ν εντοπίζεται στο ήδη υφιστάμενο εδ. β' της πρώτης παραγράφου, που διατηρείται, και επαναλαμβάνει στο κείμενο του τον «κανόνα», ότι το παιδί χωρισμένων διαμένει συνήθως με τον έναν γονέα, διαιωνίζοντας τη συνθήκη της ενεργούς παρουσίας του ενός γονέα στη ζωή του παιδιού και της –μεγαλύτερης ή μικρότερης- περιθωριοποίησης του άλλου.**

Άρθρο 4

Η μεταβολή στο άρθρο 1441 ΑΚ, περί συναινετικού διαζυγίου, σε ό,τι αφορά τα παιδιά εντοπίζεται στο περιεχόμενο της συμφωνίας των συζύγων. Έως τώρα έπρεπε να περιλαμβάνει συμφωνία *«για την επιμέλεια, την επικοινωνία και τη διατροφή των ανήλικων τέκνων»*, ενώ πλέον το περιεχόμενο εμπλουτίζεται με τη ρύθμιση του τόπου διαμονής των τέκνων, καθώς και τον προσδιορισμό του γονέα, με τον οποίο θα διαμένουν, ρύθμιση, η οποία δέον όπως απαλειφθεί, ως επαναλαμβάνουσα τον «κανόνα».

³ ΑΠ 511/89, Δ/νη 31/1270, ΑΠ 1005/2006, ΑΠ 133/2009 ΝΟΜΟΣ

Παράλληλα, η συμφωνία για την επιμέλεια αντικαθίσταται από τη ρύθμιση για την κατανομή της γονικής μέριμνας και ιδίως την επιμέλεια των τέκνων.

Όσον αφορά τον προσδιορισμό του τόπου κατοικίας του παιδιού, η προσθήκη είναι θετική και σε συνδυασμό με τη διάταξη του άρ.1519 ΑΚ, που τροποποιήθηκε πρόσφατα, και ήδη αποτελεί την 2^η παράγραφο του άρ.1519 ΑΚ με το εξεταζόμενο νομοσχέδιο, αποσκοπούν στην αποφυγή της αυθαίρετης μετακίνησης του παιδιού σε άλλον τόπο κατοικίας, από αυτόν που διέθετε μέχρι τον χωρισμό των γονέων, ως αποτέλεσμα μονομερούς απόφασης του γονέα, που ασκεί αποκλειστικά την επιμέλεια, στην οποία ανήκει ο προσδιορισμός του τόπου διαμονής του τέκνου. Το πρόβλημα είναι υπαρκτό, δεν έχει αντιμετωπιστεί από την κρατούσα νομολογία και η συγκεκριμένη τροποποίηση αναμένεται να συμβάλει σημαντικά στην επίλυσή του.

Σε ό,τι αφορά όμως την αντικατάσταση του όρου επιμέλεια από το σύνθετο η κατανομή της γονικής μέριμνας και ιδίως η επιμέλεια, καμία ωφέλεια δεν επέρχεται ούτε σε συνέπεια βρίσκεται με τον εισαγόμενο κανόνα της από κοινού άσκησης του συνόλου της γονικής μέριμνας του νέου άρθρου 1513 ΑΚ (άρ. 7 σ/ν). Διότι ενώ ο νέος κανόνας του άρ.1513 ΑΚ αποσκοπεί στον τερματισμό της νομολογιακής και δικηγορικής πρακτικής περί λειτουργικής κατανομής της γονικής μέριμνας (που είχε ως αποτέλεσμα την ανάθεση της επιμέλειας στον ένα μόνο γονέα), το άρ.1441 ΑΚ επαναλαμβάνει ως πρακτικό κανόνα, ότι οι σύζυγοι κατά το συναινετικό διαζύγιο θα ρυθμίζουν την κατανομή της γονικής μέριμνας, και ιδίως την επιμέλεια! Αυτό, δηλαδή, που στο νέο άρθρο 1514 ΑΚ προβλέπεται ως η εξαίρεση: η διαφορετική από την από κοινού άσκηση της γονικής μέριμνας στο σύνολό της ρύθμιση, προβάλλει και πάλι ως κανόνας με τη διατύπωση του νέου άρθρου 1441 ΑΚ. Ως εκ τούτου, η έκφραση «η κατανομή της γονικής μέριμνας και ιδίως η επιμέλεια των τέκνων» πρέπει να απαλειφθεί από την παρ. 2 του άρ. 1441 ΑΚ.

Άρθρο 5

Ως ιδιαίτερα θετική αξιολογείται από τον Συνήγορο η εξειδίκευση της έννοιας του συμφέροντος του τέκνου με την προσθήκη που προβλέπεται στο άρ.1511 παρ. 2 εδ. α' ΑΚ, η οποία είναι σύμφωνη με τα διδάγματα της επιστήμης της ψυχικής υγείας και ανταποκρίνεται στον «κατεξοχήν

παιδαγωγικό χαρακτήρα» που [οφείλουν να] έχουν οι διατάξεις για την άσκηση της γονικής μέριμνας⁴». Το μήνυμα που καθίσταται σαφές προς τους γονείς και τον εφαρμοστή του δικαίου, ότι το συμφέρον του τέκνου «εξυπηρετείται πρωτίστως από την ουσιαστική συμμετοχή και των δύο γονέων στην ανατροφή και φροντίδα του παιδιού και [την] αποτροπή διάρρηξης των σχέσεων του με καθέναν από αυτούς» συνάδει απολύτως με το δικαίωμα του παιδιού σε κοινή ανατροφή και από τους δύο γονείς, που κατοχυρώνεται στο άρ. 18 της ΔΣΔΠ.

Θετική είναι και η προσθήκη στην παρ. 3 του άρθρου, του σεξουαλικού προσανατολισμού των γονέων, ως στοιχείου, το οποίο θα πρέπει να γίνεται σεβαστό και να μην αποτελεί αιτία διακρίσεων μεταξύ των γονέων, κατά την απόφαση του δικαστηρίου, που αποβλέπει στο συμφέρον του τέκνου. Ωστόσο, με αυτή την αφορμή, οφείλουμε να επισημάνουμε ότι το συμφέρον των τέκνων ομόφυλων γονέων, τα οποία δεν έχουν γεννηθεί εντός γάμου ή συμφώνου συμβίωσης ετερόφυλου ζεύγους ή δεν έχουν υιοθετηθεί, δεν τυγχάνει σε κάθε περίπτωση αντίστοιχης με τα τέκνα ετερόφυλων γονέων διασφάλισης, όσον αφορά την ανατροφή τους, αλλά ακόμη και την κατοχύρωση του νομικού δεσμού τους με τον γονέα τους στη χώρα μας, και ότι σκόπιμο θα είναι το επισπεύδον Υπουργείο να αξιολογήσει και αυτό το ζήτημα, λαμβάνοντας υπόψη και τις σχετικές προτάσεις του Συνηγόρου του Πολίτη για την περαιτέρω μεταρρύθμιση του Αστικού Κώδικα⁵.

Ο Συνήγορος θεωρεί πως η συνεκτίμηση της γνώμης του παιδιού για κάθε απόφαση που το αφορά -όπως και στην προηγούμενη εκδοχή της διάταξης- βρίσκεται σε ευθυγράμμιση με το άρθρο 12 της ΔΣΔΠ.

⁴ Δεληγιάννης, Ι., 'Ζητήματα από την ανώμαλη λειτουργία της γονικής μέριμνας', στο ΕΝΒΕ, *Θέματα Γονικής Μέριμνας, Θεσσαλονίκη*, εκδ.Σάκκουλα, 1989, σελ.55.

⁵ <https://www.synigoros.gr/resources/docs/051120-epistolh-vmeros-oikogeneiako-dikaio.pdf>

Άρθρο 6

Θετική είναι και η, επίσης παιδαγωγικού χαρακτήρα, προσθήκη στο άρ.1512 ΑΚ, για την υποχρέωση των γονέων να καταβάλλουν προσπάθεια για την εξεύρεση κοινά αποδεκτών λύσεων, καθώς και η εισαγωγή του θεσμού της διαμεσολάβησης στο στάδιο αυτό, **καθιστώντας έτσι την προσφυγή στο δικαστήριο ως την έσχατη λύση και προωθώντας την κουλτούρα συνεργασίας και συνεννόησης**, που αδιαμφισβήτητα βαίνει προς όφελος του συμφέροντος του τέκνου.

Άρθρο 7

Η πιο σημαντική από άποψη αλλαγής παραδείγματος διάταξη του νομοσχεδίου είναι η εισαγωγή με το άρ. 1513 στον Αστικό Κώδικα του κανόνα για την εξακολούθηση της άσκησης της γονικής μέριμνας από κοινού και από τους δύο γονείς και μετά το διαζύγιο/ακύρωση του γάμου/λύση του συμφώνου συμβίωσης/διακοπή της συμβίωσης των συζύγων.

Πρόκειται για αναμφίβολα θετική διάταξη, η οποία εκσυγχρονίζει το δίκαιό μας, και μάλιστα με καθυστέρηση αρκετών δεκαετιών σε σχέση με λοιπές ευρωπαϊκές χώρες, καθιερώνοντας τη νομική συνεπιμέλεια, τη συναπόφαση, δηλαδή, των γονέων για όλα τα θέματα που αφορούν το παιδί, όχι μόνο κατά τη διάρκεια της συμβίωσης των γονέων, αλλά και μετά τον χωρισμό τους. Η κοινή ευθύνη των γονέων έναντι του τέκνου -που αποτέλεσε το κύριο χαρακτηριστικό, χάριν του οποίου το Οικογενειακό Δίκαιο, καθιερώνοντας την ως κανόνα μέσα στον γάμο κατά την αναθεώρηση του έτους 1983, έλαβε τον χαρακτηρισμό “παιδοκεντρικό”- επεκτείνεται, ως όφειλε, και πέραν της λύσης/ακύρωσης του γάμου/συμφώνου συμβίωσης-διακοπής της συμβίωσης των γονέων, δεδομένου ότι ο γονικός ρόλος δεν παύει ούτε τελειώνουν οι σχέσεις γονέων και τέκνων με τη λήξη της συμβιωτικής σχέσης των γονέων.

Ωστόσο, η τροποποίηση αυτή δεν είναι αφεαυτού επαρκής, προκειμένου να διασφαλίσει πλήρως την ενεργό παρουσία και των δύο γονέων κατά την ανατροφή του τέκνου και την εκπλήρωση της ευθύνης τους έναντι αυτού, σκοπό του νομοσχεδίου, κατά το άρ.1 αυτού. **Ο σκοπός αυτός μπορεί να επιτευχθεί μόνο μέσω της εισαγωγής του παράλληλου κανόνα της φυσικής συνεπιμέλειας, με άλλα λόγια, με την καθιέρωση της αρχής της**

εναλλασσόμενης κατοικίας και του ισόποσου του διαμοιρασμού του χρόνου του παιδιού μεταξύ των γονέων. Η ενεργός παρουσία του γονέα διασφαλίζεται όχι μέσω της λήψης αποφάσεων για το τέκνο μακρόθεν, αλλά με την συμμετοχή του στις πιο απλές και καθημερινές πράξεις επιμέλειας και ανατροφής: από το πρωινό ξύπνημα και την παράδοση και παραλαβή του παιδιού στο/από το σχολείο, στη βοήθεια κατά τη σχολική μελέτη και την υποστήριξη δραστηριοτήτων του ελεύθερου χρόνου του παιδιού, κλπ, σε σταθερή βάση και όχι κατ' εξαίρεση. Για το παιδί, αυτό που έχει σημασία είναι να παραμένουν και οι δύο γονείς στη ζωή του, στην πράξη -όχι θεωρητικά ή συμβολικά. Οι κατοικίες των δύο γονέων δεν πρέπει να αποτελούν μόνο τις νόμιμες κατοικίες του τέκνου, όπως επιχειρείται με το σχέδιο νόμου, αλλά *πρέπει και οι δύο να είναι σπίτι του παιδιού*, όπου να περνά την καθημερινότητα του -και όχι να βρίσκεται σε ρόλο επισκέπτη- με τον κάθε γονέα παρόντα σε κάθε πτυχή της ζωής του τέκνου, όπως και πριν τον χωρισμό.

Μόνο κατά τον τρόπο αυτό μπορεί να υπάρξει πλήρης συμμόρφωση των διατάξεων του Αστικού Κώδικα στις επιταγές της Διεθνούς Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού, η οποία κατοχυρώνει (στο άρ.18) το δικαίωμα του παιδιού σε κοινή ανατροφή και από τους δύο γονείς, χωρίς καμία διαφοροποίηση ανάλογα με το αν υφίσταται/διατηρείται ή έχει λήξει η νομική ή άλλη σχέση μεταξύ των γονέων.

Τα ανωτέρω αφορούν τη θεμελιακή και επί της αρχής μεγάλη υστέρηση του άρ. 1513 ΑΚ, όπως τροποποιείται με το σχέδιο νόμου, σε σχέση με τη μεταρρύθμιση που επιβάλλουν οι κοινωνικές συνθήκες, που 'έχουν μεταβληθεί ουσιαστικά', κατά την ομολογία των συντακτών του⁶ και απαιτούν αντίστοιχα ουσιαστικές και βαθιές μεταβολές του νόμου, με σημαντικό πρακτικό αντίκτυπο στην καθημερινή ζωή. Έπονται οι επί μέρους παρατηρήσεις για το κείμενο της διάταξης ως έχει στο νομοσχέδιο.

⁶ Αιτιολογική Έκθεση, Η ταυτότητα της αξιολογούμενης ρύθμισης, 2. Γιατί αποτελεί πρόβλημα; Κεφ. 'Α.

Η μνεία της προϋπόθεσης «και εφόσον ζουν και οι δύο γονείς» είναι περιττή, ως δήλωση του αυτονόητου. Άλλωστε, στο άρ. 1510 ΑΚ ήδη ορίζεται ότι «Σε περίπτωση, όπου η γονική μέριμνα παύει λόγω θανάτου ...ενός γονέα, η γονική μέριμνα ανήκει αποκλειστικά στον άλλο». Κατά συνέπεια, δεν προκύπτει ευθέως να συντρέχει λόγος διατήρησής της στο κείμενο του νόμου.

Η νέα διάταξη προβλέπει, ότι οι δύο γονείς “εξακολουθούν να ασκούν από κοινού και εξίσου τη γονική μέριμνα.” Όσον αφορά τον προσδιορισμό ‘από κοινού’ είναι εύλογος, δεδομένου ότι αυτός ο τρόπος άσκησης προβλέπεται από το άρθρο 1510 ΑΚ κατά τη διάρκεια της έγγαμης συμβίωσης. Ποια σημασία, όμως, αποδίδεται στον όρο ‘εξίσου’ από το σ/ν;

Εάν οι συντάκτες του θεωρούν, ότι η ένταξη του προσδιορισμού αυτού στο υπό εξέταση άρθρο μπορεί να έχει την έννοια της εισαγωγής του θεσμού της εναλλασσόμενης κατοικίας και του ισόποσου καταμερισμού του χρόνου του παιδιού μεταξύ των γονέων, ενδεχομένως σε συνδυασμό με το ότι το άρ.1514 εισάγει εξαίρεση στο άρ.1513 και εκεί προβλέπεται η δυνατότητα των γονέων να καθορίζουν τον γονέα με τον οποίο θα διαμένει το τέκνο, οπότε υπολαμβάνουν ότι ο κανόνας, εξ αντιδιαστολής ερμηνευόμενος, συνιστά την εναλλασσόμενη κατοικία, προσέγγιση που, άλλωστε, ο Συνήγορος υποστηρίζει, θα πρέπει να επανεξετάσουν σειρά άλλων διατάξεων, προς άρση αντιφάσεων και σύγχυσης.

Διότι, όχι μόνο σε κάθε άλλο σχετικό άρθρο (από τα 56 και 1441, που ήδη εξετάστηκαν, έως τα 1514, 1519 και 1520, που θα αναλυθούν στη συνέχεια), αλλά και σε αυτό το ίδιο 1513, στο αμέσως επόμενο εδάφιο, *προβλέπεται ρητά* ως κανόνας η συνθήκη σύμφωνα με την οποία το παιδί διαμένει με τον ένα γονέα: “ο γονέας με τον οποίο διαμένει το τέκνο”. Η συνθήκη, δηλαδή, η οποία υφίσταται ήδη στην πράξη, ως αποτέλεσμα της πάγιας νομολογίας και της δικηγορικής πρακτικής, “επιβάλλεται”, σε εφαρμογή και της ρητής πλέον διάταξης του νόμου. Εκτός εάν η αυθεντική βούληση του συντάκτη είναι, όπως είναι και εύλογο, οι πράξεις του πρώτου εδαφίου του άρ. 1516 ΑΚ να επιχειρούνται από έκαστο των γονέων κατά περίπτωση, εκείνον με τον οποίον το παιδί διαμένει κατά το χρόνο επιχείρησης της πράξης, στην οποία περίπτωση δέον όπως αναδιατυπωθεί η διάταξη καταλλήλως.

Περαιτέρω, ο γονέας, ο οποίος διαμένει με το τέκνο θα επιχειρεί τις πράξεις του πρώτου εδαφίου του άρ.1516 ΑΚ, κατόπιν προηγούμενης ενημέρωσης του άλλου γονέα (ειρήσθω εν παρόδω, ότι η επεξήγηση «του Αστικού

Κώδικα» είναι περιττή και αδόκιμη και ως τέτοια θα πρέπει σε κάθε περίπτωση να διαγραφεί).

Η προϋπόθεση της προηγούμενης ενημέρωσης του άλλου γονέα *αδιακρίτως για κάθε συνήθη πράξη επιμέλειας του προσώπου του τέκνου ή τρέχουσας διαχείρισης της περιουσίας του ή πράξεις με επείγοντα χαρακτήρα*, αφενός υπερβαίνει κατά πολύ την πρόθεση που διατυπώνεται στην αιτιολογική έκθεση⁷ και επεκτείνει την υποχρέωση του γονέα που διαμένει με το παιδί *να ενημερώνει ακόμη και για τα εντελώς τετριμμένα*, που όμως συνιστούν 'συνήθεις πράξεις επιμέλειας' κατά το άρ. 1516 –το οποίο άλλωστε για τον λόγο αυτό προέβλεψε, ότι ο κάθε γονέας μπορούσε να προβαίνει μόνος σε αυτές, παρά τον κανόνα της από κοινού άσκησης της γονικής μέριμνας και από τους δύο, διότι πρόκειται για θέματα που δεν απαιτούν συναπόφαση- και μάλιστα πρέπει να το πράξει, *πριν προβεί σε κάθε ένα από αυτά (!)*, όπως η καθημερινή επιλογή του φαγητού του τέκνου ή η ψυχαγωγία του ή η βραδινή κατάκλισή του κλπ, αφετέρου είναι ικανή να επιφέρει διακινδύνευση του συμφέροντος του παιδιού, ερμηνευόμενου σε συνδυασμό με άλλα δικαιώματά του, όπως για παράδειγμα το δικαίωμα στην υγεία, αφού ο γονέας που διαμένει με το τέκνο θα οφείλει -κατά νόμο- πρώτα να ενημερώνει τον άλλο γονέα και στη συνέχεια να επιχειρεί πράξεις με επείγοντα χαρακτήρα. **Είναι προφανές, ότι η απαίτηση της ενημέρωσης του άλλου γονέα πριν ο γονέας που διαμένει με το παιδί επιχειρήσει τις πράξεις του άρ. 1516 περ. 1 ΑΚ δεν αποτελεί τον ενδεικνυόμενο τρόπο για να επιτευχθεί ο στόχος της 'ενεργού παρουσίας και των δύο γονέων κατά την ανατροφή' του παιδιού, πολύ περισσότερο που η απλή ενημέρωση του ενός δεν στοιχειοθετεί κατά κανέναν τρόπο 'ενεργό' παρουσία του.** Ως εκ τούτου, προτείνεται η διαγραφή της κατάληξης του δεύτερου εδαφίου του άρ.1513 : «*κατόπιν προηγούμενης ενημέρωσης του άλλου γονέα*».

⁷ ό.π.π., Κατ' άρθρο ανάλυση αξιολογούμενης ρύθμισης, Άρθρο 7 : ενημέρωση «για ζητήματα που αφορούν την ανατροφή και τη διαπαιδαγώγηση του τέκνου»

Άρθρο 8

Το εν λόγω άρθρο, σύμφωνα με την Αιτιολογική Έκθεση, προτείνεται προκειμένου το *δικαστήριο* να «δύναται να κατανείμει την άσκηση της γονικής μέριμνας ... και να εξειδικεύσει τον τρόπο άσκησης της, με γνώμονα το συμφέρον του τέκνου»⁸.

Ωστόσο, η πρώτη παράγραφος δεν αφορά τη *δυνατότητα του δικαστηρίου*, αλλά τη διακριτική ευχέρεια των ίδιων των γονέων να παρεκκλίνουν από τον κανόνα του άρ. 1513 [η διευκρίνιση “του Αστικού Κώδικα” εντός του κείμενου του Αστικού Κώδικα είναι περιττή, αδόκιμη και πρέπει να διαγραφεί, όπως άλλωστε και όλο το ‘κατά παρέκκλιση του άρθρου 1513 του Αστικού Κώδικα’]. Και ναι μεν την ευχέρεια των γονέων να συμφωνήσουν διαφορετικά από τον κανόνα της από κοινού άσκησης της γονικής μέριμνας την εντοπίζουμε και στο προτεινόμενο άρ. 1441 ΑΚ (άρ. 4 του σ/ν), και ήδη προτείναμε την κατάργηση της επίμαχης φράσης περί της συμφωνίας των γονέων για την «κατανομή της γονικής μέριμνας και ιδίως [την] επιμέλεια των τέκνων» από το άρ. 1441, για τους λόγους που στην ανάλυση του επισημάνθηκαν, εν προκειμένω όμως το πρόβλημα είναι πολύ πιο σοβαρό και ο κίνδυνος που απειλεί το συμφέρον του παιδιού πολύ μεγαλύτερος.

Η διάταξη αυτή, αν φαινομενικά μόνο θετική ως προς τα ζητήματα συνεργασίας μεταξύ των γονέων, προβληματίζει έντονα στον βαθμό που προβλέπει ρητά, χωρίς προϋποθέσεις και ως πρώτη επιλογή, **όχι συμφωνία ως προς τον τρόπο άσκησης της γονικής μέριμνας και ενδεχόμενης κατανομής (με ανάθεση έστω της επιμέλειας στον ένα γονέα), αλλά την ανάληψη του συνόλου της γονικής μέριμνας αποκλειστικά από τον ένα γονέα** («να ρυθμίζουν ... διαφορετικά την κατανομή της γονικής μέριμνας, ιδίως να αναθέτουν την άσκησή της στον έναν από αυτούς». **Παρατηρείται δηλαδή ότι, ενώ ο διακηρυγμένος σκοπός του νομοσχεδίου -σε σημείο που να αποτελέσει και το πρώτο άρθρο του- είναι η διασφάλιση της**

⁸ ό.π.π., Άρθρο 8.

ενεργού παρουσίας και των δύο γονέων στην ανατροφή του παιδιού και στην **εκπλήρωση της ευθύνης** τους απέναντί του, το άρ. 1514 παρ. 1 επιτρέπει σε αυτούς να συμφωνήσουν στην αποποίηση κάθε ευθύνης του ενός απέναντι στο τέκνο. **Προβάλλει μάλιστα αυτή η δυνατότητα ως πρώτη λύση έναντι όλων των υπόλοιπων εναλλακτικών**, που θα μπορούσαν να συμφωνηθούν, με τη χρήση του επιρρήματος «ιδίως». Κατά τη διατύπωση του προτεινόμενου άρθρου, η απέκδυση κάθε ευθύνης από μέρος του ενός γονέα, με τη σύμφωνη γνώμη του άλλου, δεν συνοδεύεται από τη συνδρομή αποχρώντος ή σπουδαίου λόγου, ο οποίος θα μπορούσε να επιβάλει αυτή την απολύτως ακραία λύση, αλλά μπορεί να επέλθει, χωρίς να συντρέχει κανένας απολύτως λόγος συνδεόμενος με το συμφέρον του τέκνου.

Αξίζει να επισημανθεί εδώ ότι **η γονική μέριμνα ορίζεται στον Αστικό Κώδικα, πρωτίστως ως καθήκον και δευτερευόντως ως δικαίωμα των γονέων** (άρ.1510 παρ.1), έχει επομένως χαρακτήρα λειτουργικό και, ως εκ τούτου, είναι δικαίωμα «**υποχρεωτικό και προσωποπαγές**». **Κατά συνέπεια, «δεν είναι δυνατή ούτε η παραίτηση από το δικαίωμα τούτο ούτε η υποκατάσταση του φορέα της γονικής μέριμνας με μεταβίβασή της σε άλλον»⁹.**

Ως εκ τούτου, γίνεται αντιληπτό, ότι η άνευ προϋποθέσεων παραίτηση του ενός γονέα ακόμη και από τον πυρήνα της γονικής μέριμνας, επομένως, τα σημαντικά ζητήματα που μπορούν να επηρεάσουν τη ζωή του τέκνου¹⁰, έρχεται σε ευθεία σύγκρουση με τον χαρακτήρα αυτό της γονικής μέριμνας.

Η διάταξη άλλωστε, η οποία επιτρέπει να παραιτηθεί ο ένας γονέας από την άσκηση του συνόλου της γονικής μέριμνας, ακόμη και λόγω απροθυμίας να εξακολουθεί να εκπληρώνει το καθήκον του απέναντι

⁹ Κουνουγέση-Μανωλεδάκη, Ε., *Οικογενειακό Δίκαιο, II*, εκδ.Σάκκουλα, γ' έκδ., 2003, σελ.242.

¹⁰ βλ. πάγια νομολογία ΑΠ 1321/1992, Δ/νη 1994, 376, Αρμ/1994, 340.

στο τέκνο, παραβιάζει την υποχρέωση της χώρας μας να λάβει όλα τα νομοθετικά μέτρα που είναι αναγκαία για την εφαρμογή του αναγνωρισμένου από τη ΔΣΔΠ δικαιώματος του παιδιού σε κοινή ανατροφή και από τους δύο γονείς του (άρ. 4 σε συνδυασμό με άρ.18 ΔΣΔΠ). Και τούτο, καθώς αντί για το οφειλόμενο μήνυμα ότι, παρά τη διάλυση της γονεϊκής συμβίωσης, το Κράτος δεν πρόκειται να απαλλάξει τους γονείς από τις ευθύνες που έχουν απέναντι στα παιδιά τους¹¹, σε περίπτωση θέσπισης της σχετικής πρόβλεψης, ο νόμος θα εξαρτά την άσκηση του δικαιώματος του τέκνου σε κοινή ανατροφή, από την καλή προαίρεση και τη συμφωνία των γονέων του, την πραγμάτωση δηλαδή ενός ατομικού δικαιώματος από τη διακριτική ευχέρεια τρίτου, κατά παράβαση και αυτών των θεμελιωδών αρχών για τη φύση των ατομικών δικαιωμάτων.

Στη βάση των παραπάνω, ο Συνήγορος εκτιμά ότι είναι απολύτως αναγκαία η τροποποίηση της προτεινόμενης ρύθμισης, ώστε σε κάθε περίπτωση η άσκηση της γονικής μέριμνας στο σύνολό της, ως υποχρέωση των γονέων, να μην αποτελεί αντικείμενο ελεύθερης παραχώρησης, ακόμη και εφόσον η επιλογή του νομοθέτη θα είναι να μπορούν οι γονείς να συμφωνούν ως προς μεμονωμένες πτυχές αυτής.

Άρθρο 9

Στο πνεύμα όσων εκτέθηκαν αμέσως παραπάνω, σχετικά με τον χαρακτήρα της γονικής μέριμνας κατά κύριο λόγο ως καθήκον των γονέων, ο Συνήγορος χαιρετίζει την προτεινόμενη τροποποίηση του άρ. 1515 ΑΚ με την εισαγωγή του κανόνα της από κοινού άσκησης της γονικής μέριμνας των τέκνων γεννημένων εκτός γάμου των γονέων τους, και από τους δύο γονείς, χωρίς άλλη προϋπόθεση (συμφωνία των γονέων ή

¹¹ Cretney, S.M., 'Defining the limits of the State Intervention: The Child and the Courts', στο Freestone, D.A.C.(ed), Children and the Law: Essays in Honor of Professor H.K.Bevan, Hull University Press, 1990, σελ.67.

έκδοση δικαστικής απόφασης) παρά μόνο εκείνη της νόμιμης αναγνώρισής τους, εκούσιας ή δικαστικής με πρωτοβουλία του πατέρα.

Και η διάταξη αυτή, εντούτοις, επιδέχεται βελτίωσης, προς την κατεύθυνση της εξυπηρέτησης του βέλτιστου συμφέροντος του παιδιού, **με την επέκταση του κανόνα αυτού και στις περιπτώσεις που ο εναγόμενος πατέρας αντιδίκησε**, διότι η αμφισβήτηση του πατέρα σε αυτές τις δίκες αφορά *μόνο τα περιστατικά* που οδήγησαν στη σύλληψη του τέκνου και δεν προδικάζει τη στάση του μετά τη θεμελίωση της συγγένειας. Άλλωστε, παρότι **η τροποποίηση της πρώτης παραγράφου είναι κεφαλαιώδους σημασίας**, αφού καταργεί κάθε επιπρόσθετη προϋπόθεση/εμπόδιο στην άσκηση της γονικής μέριμνας του πατέρα από την αναγνώριση στις δύο περιπτώσεις που αυτή αφορά, η αιτιολογική έκθεση σιωπά για αυτή και εμφανίζει ως μόνο στόχο της τροποποίησης του άρ.1515 τη *«συμμετοχή του πατέρα, που αντιδίκησε στην αναγνώριση του τέκνου, στην ανατροφή και διαπαιδαγώγηση του»*¹². Και ναι μεν στην αιτιολογική έκθεση προστίθεται ως προϋπόθεση *«εφόσον τούτο κριθεί απαραίτητο από το δικαστήριο»*, ωστόσο είναι προφανές από τα παραπάνω, ότι ο συντάκτης του σχεδίου νόμου αποδίδει μεγαλύτερη σημασία στη διευκόλυνση της συμμετοχής του αντιδικήσαντα πατέρα.

Ως εκ τούτου, παρότι θετική η κατάργηση των πρόσθετων προϋποθέσεων, υπό τις οποίες περιοριστικά μόνο το δικαστήριο μπορούσε να αναθέσει την άσκηση του τέκνου και στον αντιδικήσαντα πατέρα (παρ. 2), συνεπέστερο με την καταγεγραμμένη πρόθεση των συντακτών του σ/ν είναι η καθιέρωση του κανόνα της κοινής άσκησης της γονικής μέριμνας του παιδιού που γεννήθηκε και παραμένει χωρίς γάμο των γονέων του από την αναγνώρισή του, ανεξαρτήτως του τρόπου με τον οποίο αυτή επήλθε.

Το βέβαιο είναι ότι αυτό αποτελεί τη συνεπέστερη λύση, ως προς τη **θεώρηση της γονικής μέριμνας, ως καθήκοντος πρωτίστως του γονέα**

¹² Αιτιολογική Έκθεση, Κατ'άρθρο ανάλυση αξιολογούμενης ρύθμισης, Άρθρο 9.

(άρ.1510 παρ.1 ΑΚ) **απέναντι στο τέκνο**, και την κατοχύρωση της από κοινού και από τους δύο γονείς ανατροφής του τέκνου -ανεξαρτήτως ύπαρξης ή έλλειψης νομικής σχέσης μεταξύ των γονέων- ως δικαιώματος του παιδιού (άρ.18 ΔΣΔΠ), και δη από τη γέννηση του (άρ.7 ΔΣΔΠ). **Το ότι ο γονικός ρόλος είναι καταρχήν ζήτημα ευθύνης αποτελεί ένα πολύ ισχυρό επιχείρημα, για να απαιτήσουμε να τον αναλάβουν όλοι οι πατέρες**¹³.

Άρθρο 11

Η Αρχή θεωρεί ιδιαίτερα σημαντική την προσθήκη της τέταρτης παραγράφου στο άρθρ. 1518, με τη ρητή πλέον αναφορά στην υποχρέωση κάθε γονέα -ως περιεχόμενο της επιμέλειας- να διαφυλάσσει και να ενισχύει τη σχέση του τέκνου με τον άλλο γονέα και την οικογένεια του άλλου γονέα, ιδίως όταν οι γονείς δεν ζουν μαζί ή ο ένας έχει αποβιώσει, προκειμένου να αντιμετωπιστεί έγκαιρα και να καταπολεμηθεί το φαινόμενο της γονικής αποξένωσης, ως αποτέλεσμα αρνητικού επηρεασμού του τέκνου από τον έναν γονέα σε βάρος του άλλου.

Άρθρο 12

Θετική ασφαλώς η προσθήκη της πρώτης παραγράφου του άρθρ.1519 ΑΚ, με την οποία ακόμη και στην, εξαιρετική εφεξής, περίπτωση -ενόψει του κανόνα του άρθρ.1513- που η επιμέλεια ανατίθεται μόνο στον ένα γονέα, όλες οι σημαντικές αποφάσεις που μπορούν να επηρεάσουν κρίσιμα για τη ζωή του τέκνου θέματα πρέπει να λαμβάνονται με συναπόφαση και των δύο γονέων. Πρόκειται για αποτύπωση πλέον στο κείμενο του ΑΚ της πάγιας νομολογίας

¹³ Bainham, A., 'Changing Families and Changing Concepts: Reforming the Language of Family Law' στο Eekelaar and Nhlapo eds, *The changing Family*, Oxford, Hart, 1998, σελ.162.

του Αρείου Πάγου¹⁴, η οποία πράγματι συνάδει με τον διακηρυγμένο σκοπό του νομοσχεδίου (άρ.1).

Προβληματισμό, ωστόσο, προκαλεί η τρίτη παράγραφος του άρθρου 1519, η οποία αποτελεί αντιγραφή της υφιστάμενης τρίτης παραγράφου του άρθρου 1510 ΑΚ, που μετακινείται σε αυτό. Και τούτο, διότι γίνεται λόγος στο δικαίωμα ενημέρωσης του γονέα που δεν ασκεί τη γονική μέριμνα και όχι την επιμέλεια, όπως ορθά προέβλεπε η ισχύουσα διάταξη. Σημειώνεται, ωστόσο, ότι ο γονέας, στον οποίο δεν έχει ανατεθεί η άσκηση της επιμέλειας, (συν)ασκεί τη διαχείριση της περιουσίας, οπότε η ενημέρωση του από τον άλλο γονέα περιπεύει. Συνεπώς, αν ο συντάκτης του νομοσχεδίου ήθελε μία ανάλογη ρύθμιση, θα έπρεπε να επιφυλάξει σε αυτόν το δικαίωμα ενημέρωσης για το πρόσωπο του τέκνου, δηλαδή για τη μία λειτουργία της γονικής μέριμνας που ο ίδιος δεν ασκεί. **Αντίθετα, αφήνεται χωρίς ρύθμιση η περίπτωση του γονέα που δεν ασκεί τη γονική μέριμνα, για την οποία προβλέπεται μέχρι σήμερα το δικαίωμα ενημέρωσης, γεγονός που δικαιολογεί την ανησυχία μιας κατ' αντιδιαστολή ερμηνείας, σύμφωνα με την οποία ο μη ασκών τη γονική μέριμνα δεν διαθέτει πλέον κανένα δικαίωμα ενημέρωσης.**

Για τους πιο πάνω λόγους, η τρίτη παράγραφος του άρθρου 1519 θα πρέπει να ταυτίζεται με την υφιστάμενη τρίτη παράγραφο του άρθρου 1510 και να μην διαφοροποιηθεί σε σχέση με αυτή. Ο όρος «επιμέλεια» δηλαδή του σ/ν θα πρέπει να αντικατασταθεί από τον όρο «γονική μέριμνα», αφού άλλωστε, με αναλογική εφαρμογή αυτής της διάταξης, στην περίπτωση που σε γονέα δεν έχει ανατεθεί η άσκηση της επιμέλειας, αυτός θα δικαιούται να ενημερωθεί για το πρόσωπο του τέκνου, ενώ αν δεν του έχει ανατεθεί η άσκηση της διαχείρισης της περιουσίας του, θα μπορεί να ενημερώνεται για αυτόν τον τομέα της ζωής του παιδιού.

¹⁴ ΑΠ 1321/1992, Δ/νη 1994, 376, Αρμ/1994, 340.

Άρθρο 13

Στο άρθρο αυτό φαίνεται ότι το κέντρο βάρους έχει δοθεί στην προσπάθεια τροποποίησης της διάταξης που αφορά το δικαίωμα επικοινωνίας, ώστε να διασφαλιστεί επαρκώς αφενός από την τάση παραβίασης των δικαστικών αποφάσεων (ή και συμφωνιών) περί επικοινωνίας από τον γονέα που διαμένει με το παιδί, αφετέρου από την περιοριστική και τυποποιημένη πεπατημένη της νομολογίας και της δικηγορικής πρακτικής.

Ο Συνήγορος έχει υποστηρίξει επανειλημμένα, ότι η παραβίαση του δικαιώματος επικοινωνίας μεταξύ του τέκνου και του γονέα που δεν μένει μαζί του, μετά τη διάσταση ή το διαζύγιο, από τον γονέα που διαμένει με το παιδί, έχει λάβει ευρείες διαστάσεις κοινωνικού προβλήματος (όπως αποδεικνύουν αδιαμφισβήτητα οι επανειλημμένες καταδίκες της χώρας μας ενώπιον του ΕΔΔΑ και η σωρεία σχετικών προσφυγών, που εκκρεμούν ενώπιόν του). Για δε την επίλυσή του, δεν επαρκούν οι τροποποιήσεις των δικονομικών ρυθμίσεων για την εκτέλεση των σχετικών δικαστικών αποφάσεων και συμφωνιών, ή των ποινικών διατάξεων, που έχουν θεσπιστεί ως επικουρικό μέσο πίεσης των υπόχρεων γονέων (οι οποίες άλλωστε έχουν επιχειρηθεί πολλάκις χωρίς από αποτέλεσμα), αλλά απαιτείται η μεταρρύθμιση των διατάξεων του οικογενειακού δικαίου, προκειμένου να επιτευχθεί η μεταβολή των στάσεων και αντιλήψεων των γονέων. Συναφώς προς το ζήτημα αυτό, ο Συνήγορος απηύθυνε πρόσφατα επιστολή προς τον κ. Υπουργό Δικαιοσύνης, με αφορμή –ακόμη μία- προσφυγή ενώπιον του Δικαστηρίου του Στρασβούργου.

Ο πλέον ενδεδειγμένος τρόπος, για να πραγματοποιηθεί αυτό, θα ήταν μέσω της κατοχύρωσης του δικαιώματος επικοινωνίας, ως δικαιώματος του τέκνου, τροποποίηση η οποία επιπλέον θα εξασφάλιζε τη συμμόρφωση της χώρας μας στις επιταγές της ΔΣΔΠ, που προβλέπει το δικαίωμα του παιδιού σε επικοινωνία με τον γονέα που δεν μένει μαζί του στο άρ. 9 παρ.3. Το νομοσχέδιο, ωστόσο, δεν περιλαμβάνει τέτοια διάταξη, ως εκ τούτου, υφίσταται ισχυρή επιφύλαξη για την αποτελεσματικότητα της προτεινόμενης ρύθμισης.

Είναι αληθές, ότι η επικοινωνία προβλέπεται ως δικαίωμα, αλλά και υποχρέωση του γονέα που δεν μένει με το παιδί (άρ.1520 παρ.1 εδ.α'), οπότε θα μπορούσε να υποστηριχθεί ότι ως τέτοια -παρότι δεν χρησιμοποιείται ο

όρος «καθήκον», όπως στην περίπτωση της γονικής μέριμνας- αντιστοιχεί σε δικαίωμα του τέκνου κι, επομένως, το τελευταίο κατοχυρώνεται, αν και όχι με πανηγυρική διάταξη, πάντως έμμεσα. Ωστόσο, προσεκτικότερη μελέτη της διάταξης αιτιολογεί την προαναφερθείσα αντίρρηση του Συνηγόρου του Πολίτη. Διότι στη συνέχεια, προβλέπεται ότι ο δικαιούχος της επικοινωνίας γονέας *δύνатаι «να ζητά μικρότερο χρόνο επικοινωνίας»* από αυτόν που του εξασφαλίζει το τεκμήριο του άρ.1520 παρ.1 εδ.' γ . **Είναι απολύτως προφανές ότι το να εξαρτάται η διάρκεια της επικοινωνίας και να περιορίζεται αυτή κατά το δοκούν από τον δικαιούχο της επικοινωνίας γονέα δεν συνάδει με τη φύση της επικοινωνίας ως δικαιώματος του τέκνου.** Πολύ περισσότερο που οι λόγοι που αφορούν στις συνθήκες διαβίωσης ή στο συμφέρον του τέκνου συνδέονται μόνο με τη δεύτερη εξαίρεση από τον κανόνα του κατά τεκμήριο ορισμού του 1/3 του συνολικού χρόνου του παιδιού ως χρόνου επικοινωνίας του με τον γονέα που δεν μένει μαζί του, και όχι με την πρώτη, η οποία δεν θέτει κανέναν άλλο όρο πέρα από τη βούληση του δικαιούχου γονέα. Ως εκ τούτου, διερωτάται κανείς εάν η επιλογή του όρου *υποχρέωση* του γονέα για το δικαίωμα επικοινωνίας αντί του όρου *καθήκον*, που περιγράφει πρωτίστως τη φύση του δικαιώματος γονικής μέριμνας (άρ.1510ΑΚ), είναι τυχαία ή εάν συναρτάται με την θεώρηση της επικοινωνίας ως δικαιώματος αποκλειστικά και μόνο του γονέα που δεν μένει με το παιδί, στο οποίο αντιστοιχεί μόνο η υποχρέωση του γονέα που διαμένει με το τέκνο να διευκολύνει και να προωθεί αυτή την επικοινωνία (άρ.1520 παρ.1 εδ.' β).

Η διάταξη αυτή του εδαφίου β' είναι αναμφισβήτητα θετική, διότι αποτυπώνει στον νόμο την άποψη που επικρατεί στη θεωρία, περί υποχρέωσης του γονέα που μένει με το παιδί να διευκολύνει ενεργητικά την επικοινωνία τόσο υλικά όσο και ψυχολογικά¹⁵ και όχι απλώς να την ανέχεται, όπως (πιθανόν διότι το άρ. 950 παρ. 2 ΚΠολΔ για την εκτέλεση αποφάσεων

¹⁵ Κουμάντος, Γ., *Οικογενειακό Δίκαιο, ΙΙ*, εκδ.Σάκκουλα, 1989, σελ.213.

επικοινωνίας αποτελεί ειδική περίπτωση ανοχής πράξεως) επικρατεί στη νομολογία. Ο Συνήγορος εκτιμά, ωστόσο, ότι η διατύπωση «σε τακτική χρονική βάση» (παρ. 1 εδ. β.) για τον προσδιορισμό της υποχρέωσης του γονέα με τον οποίο διαμένει το τέκνο να διευκολύνει και να προωθεί την επικοινωνία του τέκνου με τον άλλο γονέα, εγκυμονεί τον κίνδυνο *τακτής* μεν (δηλ. προκαθορισμένης) αλλά όχι επαρκώς συχνής επικοινωνίας. Ως εκ τούτου, θεωρείται ότι προς την κατεύθυνση της ενίσχυσης της επικοινωνίας του παιδιού με τον γονέα, που δεν κατοικεί μαζί του, θα ήταν προτιμητέα μια φράση που θα εστίαζε στη συχνότητα της επαφής (λ.χ. «σε τακτική και κατά το δυνατό συχνότερη βάση»).

Η χρήση τεκμηρίου για τον προσδιορισμό του χρόνου επικοινωνίας μεταξύ του παιδιού και του γονέα που δεν μένει μαζί του, παρότι αποτελεί καινοφανή σύλληψη, αμφίβολο είναι εάν είναι ικανή να πετύχει τον στόχο που θέτει η Αιτιολογική Έκθεση¹⁶, της αποφυγής δικαστικών διενέξεων και εντάσεων μεταξύ των γονέων για το συγκεκριμένο θέμα και, ιδίως, να ανατρέψει την εξαιρετικά περιοριστική συνήθη νομολογία και δικηγορική πρακτική.

Το κύριο πρόβλημα του εδ. ' γ , όπως έχει ήδη επισημανθεί (υπό εδ. α'), εντοπίζεται στην ευχέρεια του γονέα να επιδιώκει τον προσδιορισμό μικρότερου χρόνου επικοινωνίας, που δεν συνάδει με τη θεώρηση του δικαιώματος ως υποχρέωσης, κατά το εδ. α', και με την αληθή φύση του δικαιώματος αυτού, ως δικαιώματος του παιδιού.

Θετική, πάντως, κρίνεται η αναφορά στην προϋπόθεση της *μη διατάραξης της καθημερινότητας του τέκνου*, προκειμένου να καθοριστεί διαφορετικός χρόνος επικοινωνίας από εκείνον του τεκμηρίου, για λόγους που αφορούν στις συνθήκες διαβίωσης ή το συμφέρον του παιδιού. Διότι αποδίδει τον **βασικό κανόνα ότι, μετά τον χωρισμό των γονέων, οι γονείς πρέπει να προσαρμόζονται στη ζωή του παιδιού και όχι το αντίθετο**. Τούτο

¹⁶ Κατ' άρθρο ανάλυση αξιολογούμενης ρύθμισης, Άρθρο 13.

σημαίνει ότι οι επιθυμίες τους πρέπει να υποτάσσονται στις ανάγκες του και να λαμβάνεται μέριμνα, ώστε να μην ανατρέπονται -στο μέτρο του εφικτού- οι σταθερές που βίωσε κατά τη διάρκεια της συμβίωσης των γονέων του.

Το εδάφιο ' δ , εισάγει καταρχάς την *πολύ σημαντική και θετική προσθήκη ότι ο αποκλεισμός ή ο περιορισμός της επικοινωνίας είναι δυνατός μόνο για εξαιρετικά σοβαρούς λόγους*. Βέβαια, ειδικότερα σε σχέση με τον «περιορισμό» της επικοινωνίας, υφίσταται λογική αντίφαση μεταξύ αυτού του εδάφιου και του εδ. ' γ , διότι εκεί προβλέπεται ο περιορισμός του χρόνου της επικοινωνίας κατά βούληση του δικαιούχου γονέα (που δεν μένει με το παιδί) χωρίς τη συνδρομή κανενός λόγου, σπουδαίου ή μη, καθώς και όταν επιβάλλεται για λόγους που αφορούν στις συνθήκες διαβίωσης ή στο συμφέρον του τέκνου. Οπότε γεννάται το ερώτημα, αν ο όρος «περιορισμός» του εδ. δ' αφορά την επιβολή όρων για την τέλεση της επικοινωνίας [με επίβλεψη τρίτου ατόμου, σε δημόσιο χώρο, χωρίς διανυκτέρευση κ.ά.] και πρέπει να ερμηνευτεί με τον τρόπο αυτό, και όχι τον περιορισμό του χρόνου της, που φαινόταν να έχει ρυθμιστεί από το προηγούμενο εδάφιο.

Η διάταξη σύμφωνα με την οποία οι γονείς δεν έχουν το δικαίωμα να εμποδίζουν την επικοινωνία του τέκνου με ανώτερους ανιόντες, αδελφούς και τρίτους με τους οποίους έχει αναπτύξει κοινωνικοσυναισθηματική σχέση οικογενειακής φύσης, κρίνεται απολύτως θετική, αφού αφενός ρητά προσθέτει τους αδελφούς στα πρόσωπα, η επικοινωνία των οποίων με το τέκνο δεν επιτρέπεται να εμποδίζεται από τους γονείς, εάν δεν συντρέχει σπουδαίος λόγος, όπως προέβλεπε ήδη η νομολογία, αφετέρου επεκτείνει την προστασία του δικαιώματος επικοινωνίας του παιδιού, διασφαλίζοντας τη διατήρηση των σχέσεων οικογενειακής φύσης, που το τέκνο έχει αναπτύξει με τρίτους, εφόσον βεβαίως είναι προς το συμφέρον του. Υπενθυμίζουμε ότι σχετική πρόταση είχε διατυπώσει ο Συνήγορος του Πολίτη, προκειμένου να

προστατευθούν οι σχέσεις του τέκνου με τη βιολογική του οικογένεια ή με πρώην ανάδοχο γονέα του ή με (πρώην) σύζυγο ή σύντροφο του γονέα του¹⁷.

Επίσης αξιολογείται ως σημαντική και στην ορθή κατεύθυνση, η πρόβλεψη σύμφωνα με την οποία, λαμβάνεται υπόψη η γνώμη του παιδιού κατά τη σύνταξη της συμφωνίας των γονέων ή την απόφαση του δικαστηρίου για την επικοινωνία, υπό το πρίσμα του άρθρου 12 της ΔΣΔΠ.

Θετική επίσης και η τρίτη παράγραφος, με τη ρητή πρόβλεψη της δυνατότητας προσφυγής στο δικαστήριο για τη μεταρρύθμιση της υφιστάμενης απόφασης επικοινωνίας, σε περίπτωση κακής άσκησης ή καταχρηστικής άσκησης του δικαιώματος.

Άρθρο 14

Από την πρώτη παράγραφο του άρ.1532 αφαιρείται η *αυτεπάγγελτη εξουσία του δικαστηρίου* να διατάξει οποιοδήποτε πρόσφορο μέτρο εάν οι γονείς ασκούν το λειτούργημα τους καταχρηστικά ή δεν μπορούν να ανταποκριθούν σε αυτό. Στην πράξη, συνήθως η διαδικασία εκκινεί με πρωτοβουλία του άλλου γονέα ή πλησιέστερου συγγενούς του τέκνου ή του εισαγγελέα. Παρά ταύτα, ακόμη και για συμβολικούς λόγους, η κατάργηση της αυτεπάγγελτης εξουσίας του αρμόδιου δικαστηρίου να ενεργήσει για την προστασία του τέκνου από την κακή άσκηση της γονικής μέριμνας του ή των γονέων του δεν φαίνεται να εξυπηρετεί το συμφέρον του παιδιού.

Σε ό,τι αφορά την ενδεικτική περιπτώσιολογία της παρ. 2 του προτεινόμενου άρθρου και, ειδικότερα, την περίπτωση στ' (*καταδίκη του γονέα, με οριστική δικαστική απόφαση, για ενδοοικογενειακή βία ή για*

¹⁷ υποσημ.5 πιο πάνω, σσ.8 και 10.

εγκλήματα κατά της γενετήσιας ελευθερίας ή για εγκλήματα οικονομικής εκμετάλλευσης της γενετήσιας ζωής.), ο Συνήγορος εκφράζει τον προβληματισμό του, δεδομένου καταρχάς ότι η περίπτωση αυτή δεν συνδέεται (κατά τη διατύπωσή της) με το πρόσωπο του τέκνου, αφήνει περιθώριο παρερμηνειών σε σχέση λ.χ. με άλλα σοβαρά αδικήματα εξίσου μεγάλης ηθικής και ποινικής απαξίας¹⁸ αλλά και διακινδυνεύει να θεωρηθεί ως εισάγουσα παρεπόμενη ποινή για την πράξη του γονέα.

Εκτίμηση του Συνηγόρου, επομένως αποτελεί ότι η περιπτώσιολογία αυτή, που ορθά απαλείφθηκε από το προηγούμενο άρθρο, δύναται να λειτουργήσει περιοριστικά (παρά τη διατύπωση «ιδίως»), αποθαρρύνοντας τον δικαστή από το σχηματισμό κρίσης για την καταλληλότητα του γονέα με βάση τα συγκεκριμένα δεδομένα κάθε υπόθεσης και αποβαίνοντας, τελικά, κατά περίπτωση, σε βάρος του συμφέροντος του παιδιού. Η πρόβλεψη λ.χ. περί οριστικής καταδικαστικής απόφασης για τα αδικήματα που περιγράφονται στην περ. στ' θα μπορούσε δυνητικά να αποτρέψει το δικαστήριο από την λήψη των αναγκαίων περιοριστικών μέτρων σε περιπτώσεις προφανούς ενδοοικογενειακής βίας ή αδικημάτων κατά της γενετήσιας ζωής του τέκνου, εκθέτοντάς το σε κίνδυνο, κατά παραβίαση των διατάξεων των άρθρ. 19 (προστασία από κάθε μορφή βίας) και 3 (προστασία από κάθε μορφή σεξουαλικής εκμετάλλευσης και σεξουαλικής βίας) και 39 (ανάρρωση και επανένταξη παιδιού θύματος) της Διεθνούς Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού (ν. 2101/1992).

Προς αποτροπή των κινδύνων αυτών θεωρείται αναγκαία η παράλειψη της σχετικής περιπτώσιολογίας και η ανάθεση στον δικαστή της κρίσης ως προς τον εκάστοτε εξαιρετικά σοβαρό λόγο, με γνώμονα πάντοτε το συμφέρον του παιδιού.

¹⁸ 3 λ.χ. εμπορία ανθρώπων, ανθρωποκτονία από πρόθεση, διακίνηση ναρκωτικών), ή που έχουν ως θύμα αποκλειστικά παιδιά -ενώ τα επιλεγμένα όχι- (για παράδειγμα, παιδοκτονία, αρπαγή ανηλίκων κ.ά.

Στην τελευταία παράγραφο διαφοροποιείται το χρονικό περιθώριο εντός του οποίου ο εισαγγελέας οφείλει να απευθύνεται στο αρμόδιο δικαστήριο, για την έκδοση απόφασης σε εξαιρετικά επείγουσες περιπτώσεις και εφόσον επίκειται άμεσος κίνδυνος για τη σωματική ή ψυχική υγεία του τέκνου. Η υφιστάμενη προθεσμία είναι τριάντα ημερών, η προτεινόμενη με το σ/ν ενενήντα ημερών, η οποία επιπλέον δύναται να παραταθεί για άλλες 90 ημέρες. Παρότι στις περιπτώσεις αυτές, έχει ήδη επιληφθεί ο εισαγγελέας, ο οποίος έχει διατάξει κάθε πρόσφορο μέτρο για την προστασία του τέκνου, ο εξαπλασιασμός του χρόνου εντός του οποίου θα ενημερωθεί το αρμόδιο για τη λήψη της τελικής απόφασης δικαστήριο μάλλον αντίκειται προς το συμφέρον του τέκνου, το οποίο απαιτεί την κατά το δυνατόν συντομότερη διευθέτηση των θεμάτων που αφορούν το παιδί.

Άρθρα 16 και 17

Απολύτως θετική η μέριμνα του νομοσχεδίου για την επιμόρφωση των δικαστών, οι οποίοι θα αναλάβουν να εκδικάσουν τις υποθέσεις γονικής μέριμνας και επικοινωνίας. Ωστόσο, με την ευκαιρία αυτή, οφείλουμε να επισημάνουμε ότι το Υπουργείο σκόπιμο είναι, σε συνεργασία με τους Δικηγορικούς Συλλόγους της χώρας, να μεριμνήσει για την ανάλογη επιμόρφωση των δικηγόρων και τον εκσυγχρονισμό και της δικηγορικής πρακτικής, δεδομένου ότι το νομοσχέδιο -και ορθά- δίνει έμφαση στις συμφωνίες των γονέων, οι νομικοί εκπρόσωποι των οποίων θα πρέπει να ευθυγραμμιστούν με τη νέα φιλοσοφία για τη διασφάλιση της ενεργούς παρουσίας και συμμετοχής και των δύο γονέων στη ζωή του τέκνου και μετά τον χωρισμό τους, ώστε να υπηρετήσουν τον σκοπό του νομοσχεδίου.

Περαιτέρω εφόσον στο αντικείμενο των σεμιναρίων περιλαμβάνονται και Διεθνείς Συμβάσεις, είναι σκόπιμο, όπως ήδη ανεφέρθη, να γίνει και εξειδικευμένη αναφορά στη Διεθνή Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού (v. 2101/1992).

Άρθρο 18

Με αφετηρία τη ρύθμιση αυτή, ο Συνήγορος προτείνει κατ' αναλογία πρόβλεψη δυνατότητας μεταρρύθμισης δικαστικών αποφάσεων που έχουν εκδοθεί μέχρι την έναρξη ισχύος του νέου νόμου και έχουν καταστεί αμετάκλητες, προς το συμφέρον των ανηλίκων, που θα μπορούσαν να

επωφεληθούν είτε προς την κατεύθυνση της από κοινού άσκησης της γονικής μέριμνάς τους από τους δύο γονείς είτε/και προς τη διεύρυνση του χρόνου επικοινωνίας με τον γονέα που δεν μένει μαζί τους, κατόπιν σχετικής δικαστικής κρίσης επί αιτήματος μεταρρύθμισης της απόφασης που εκδόθηκε με το προγενέστερο νομικό καθεστώς.

Άρθρο 19

Απολύτως ορθή η διάταξη με την οποία το άρ.1515 ΑΚ εφαρμόζεται και σε τέκνα που αναγνωρίστηκαν πριν την έναρξη ισχύος του προκειμένου νόμου, ώστε να πραγματοποιηθεί το δικαίωμα τους σε ανατροφή και από τους δύο γονείς, μέσω της ανάληψης της άσκησης της γονικής μέριμνας από τους αναγνωρίσαντες πατέρες. Ωστόσο, διατυπώνεται η απορία, για ποιον λόγο δεν προβλέπεται η εφαρμογή των διατάξεων του νέου άρ.1515 και στις περιπτώσεις που εκδόθηκε δικαστική απόφαση με βάση τις προγενέστερες ρυθμίσεις, μετά από αίτηση μεταρρύθμισης της υφιστάμενης απόφασης, ενώ επιφυλάσσεται η δυνατότητα μεταρρύθμισης μόνο για τις περιπτώσεις που υπήρξε συμφωνία των γονέων.

Συνοψίζοντας, ο Συνήγορος θεωρεί ασφαλώς ορθή την αναγνώριση από μέρος του Υπουργείου Δικαιοσύνης ότι επί τέσσερις δεκαετίες μετά την μεγάλη μεταρρύθμιση του Οικογενειακού Δικαίου που έλαβε χώρα το έτος 1983, δεν έχει επιχειρηθεί αντίστοιχη προσπάθεια εκσυγχρονισμού του, με αλλαγή παραδείγματος, παρά την ουσιώδη μετεξέλιξη των κοινωνικών συνθηκών, που αυτό καλείται να ρυθμίσει¹⁹. Η φιλοδοξία του Υπουργείου για την επίτευξη ανάλογου βεληνεκούς μεταρρύθμισης μόνο μερικώς εκπληρώνεται με το παρόν σχέδιο νόμου, το οποίο συνιστά ένα βήμα προς τη σωστή κατεύθυνση, όχι όμως το άλμα που απαιτείται για την υπερκάλυψη της

¹⁹ *Αιτιολογική Έκθεση, Γιατί αποτελεί πρόβλημα;*, Κεφάλαιο Α'.

νομοθετικής αδράνειας 40 ετών. Και τούτο, διότι δεν επαρκούν μικρές μεταβολές επί μέρους ρυθμίσεων, αλλά επιβάλλεται η **αλλαγή παραδείγματος**, προκειμένου να επιτευχθεί η μεταβολή στάσεων και αντιλήψεων των γονέων, οι οποίες αναμένεται να εξακολουθήσουν να αποτελούν τροχοπέδη στην υλοποίηση και απόλαυση του δικαιώματος του παιδιού σε κοινή ανατροφή και από τους δύο γονείς μετά τον χωρισμό των τελευταίων.

Υπενθυμίζουμε ότι η αναμόρφωση του Οικογενειακού Δικαίου, που έλαβε χώρα το 1983, δεν ανταποκρίθηκε απλώς στις κοινωνικές απαιτήσεις της εποχής της, αλλά *δημιούργησε ένα νέο και σύγχρονο μοντέλο οικογένειας*, εξισώνοντας τον γονεϊκό ρόλο των δύο φύλων *μέσα στο γάμο*. Αντίστοιχος εκσυγχρονισμός απαιτείται στις μέρες μας, με την *εξίσωση του ρόλου των γονέων και έξω από τον γάμο* (είτε μετά τη διάλυση του είτε ελλείψει αυτού). Η εξίσωση αυτή, όμως, δεν επιτυγχάνεται μέσω (ορθών) διακηρύξεων της αιτιολογικής έκθεσης ή και άρθρων του νομοθετήματος που επέχουν θέση αιτιολογικής, αλλά μόνο μέσω της διασφάλισης της από κοινού άσκησης της γονικής μέριμνας και από τους δύο γονείς, στο σύνολο της, της επιμέλειας συμπεριλαμβανομένης, και σε επίπεδο συναπόφασης και σε επίπεδο πρακτικής φροντίδας και ανατροφής.

Ακόμη και όταν και οι δύο γονείς έχουν την επιμέλεια, ο ένας όμως διαμένει με το παιδί, *ο ένας (αυτός που δεν μένει μαζί του) την ασκεί μόνο τυπικά*, ενώ *μόνο ο άλλος (αυτός που διαμένει συνήθως με το παιδί) την ασκεί και ουσιαστικά*²⁰. Οι περί συναπόφασης διατάξεις του άρ.1513 και 1519 ΑΚ δεν ανατρέπουν, αλλά επιβεβαιώνουν και ενισχύουν την πιο πάνω άποψη. Ακόμη χειρότερα, η συνήθης διαμονή με τον ένα γονέα ενεργοποιεί σε αυτόν ιδιοκτησιακά ανακλαστικά έναντι του τέκνου, που επικυρώνονται από τις κρατούσες αντιλήψεις του νομικού κόσμου. Όταν στο πλέον έγκυρο διαχρονικά ερμηνευτικό των διατάξεων του ΑΚ σύγγραμμα εντοπίζεται η διατύπωση ότι «το παιδί ανήκει ...στον γονέα που έχει την επιμέλεια ή με τον

²⁰ Κουνουγέρη-Μανωλεδάκη, *ό.π.π.*, σελ.266-7

οποίο αυτό διαμένει»²¹, πρέπει να γίνει αντιληπτό ότι η διαιώνιση της υφιστάμενης συνθήκης, κατά την οποία το παιδί διαμένει με τον ένα γονέα και απλώς επικοινωνεί με τον άλλο, δεν είναι ικανή, παρά τις όποιες θετικών προθέσεων επιμέρους βελτιώσεις, να επιφέρει την αναγκαία ανατροπή των κυρίαρχων αντιλήψεων και να εξασφαλίσει τη **θεώρηση του παιδιού ως υποκειμένου δικαιωμάτων**, η οποία μόνο μπορεί να καταστήσει το νομοθέτημα παιδοκεντρικό.

Ο Συνήγορος του Πολίτη, ως η *Ανεξάρτητη Αρχή - θεματοφύλακας των δικαιωμάτων του παιδιού στη χώρα και υπεύθυνος για την παρακολούθηση της εφαρμογής της Διεθνούς Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού στην επικράτεια*, υποστηρίζει και ενώπιον της Επιτροπής σας την *ανάγκη καθιέρωσης του νέου μοντέλου οικογενειακών σχέσεων μετά τη διάσταση ή τον χωρισμό των γονέων, του μόνου που ανταποκρίνεται στο δικαίωμα του παιδιού σε κοινή ανατροφή και από τους δύο γονείς* : αυτό της **φυσικής και νομικής** συνεπιμέλειας, με τον θεσμό της εναλλασσόμενης κατοικίας και την ισοκατανομή του χρόνου του τέκνου μεταξύ των γονέων, ως κανόνα, επιφυλάσσοντας στο παραδοσιακό μοντέλο, διαμονής του παιδιού με τον ένα γονέα και επικοινωνίας με τον άλλο, τη θέση της εξαίρεσης, μόνο για την περίπτωση που οι συνθήκες διαβίωσης του παιδιού και το συμφέρον του δεν επιτρέπουν την εφαρμογή του κανόνα.

Οι αναλυτικές προτάσεις της Αρχής έχουν τεθεί υπόψη του Υπουργείου και της Νομοπαρασκευαστικής Επιτροπής²² και συνοδεύουν τη παρούσα επιστολή, ως παράρτημα. Σημαντικά σημεία αυτών, όπως η καθιέρωση της νομικής συνεπιμέλειας, η απροϋπόθετη άσκηση της γονικής μέριμνας του αναγνωρίσαντα πατέρα (έστω όσον αφορά τον μη αντιδικήσαντα), η ρητή πρόβλεψη περί υποχρέωσης του γονέα που μένει με το παιδί να εξασφαλίζει το δικαίωμα επικοινωνίας με τον άλλο γονέα και η

²¹ Γεωργιάδης, Α.- Σταθόπουλος, Μ., Αστικός Κώδιξ, κατ'άρθρο ερμηνεία, VIII, εκδ.Σάκκουλα, 1993, υπό άρθρο 1520, V, 5, 57, σελ.227.

²² <https://www.synigoros.gr/resources/050820-epistolh-oikogeneiako-dikaio.pdf>

στοιχειοθέτηση της παράβασης του δικαιώματος αυτού ως κακής άσκησης της γονικής μέριμνας, έχουν ενσωματωθεί στις προβλέψεις του σχεδίου νόμου. Ελπίζουμε και οι λοιπές, βασικότερες, όπως και οι προκείμενες παρατηρήσεις μας, να τύχουν της προσοχής της Επιτροπής σας, ώστε να επιτευχθεί η *πλήρης συμμόρφωση της χώρας στην υποχρέωση της να διασφαλίσει αποτελεσματικά το δικαίωμα του παιδιού σε κοινή ανατροφή και από τους δύο γονείς*, ανεξάρτητα από τη διατήρηση ή μη του, πάσης φύσεως, δεσμού μεταξύ των γονέων του, σύμφωνα με τις επιταγές της Διεθνούς Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού, η οποία μας δεσμεύει.

Με εκτίμηση

Ανδρέας Ι. Ποττάκης
Συνήγορος του Πολίτη

Χαλκοκονδύλη 17, 104 32 Αθήνα Τηλ: 2131306768-69

E-mail: grafeiosynigorou@synigoros.gr